СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА

„МЕЖДУНАРОДНО ПРАВО И МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ“

ПРОЦЕСЪТ НА ЕВРОПЕЙСКА ИНТЕГРАЦИЯ И ПРИЗНАВАНЕТО НА НАКАЗАТЕЛНА КОМПЕТЕНТНОСТ НА ЕС

Христо Илков Христев

Автореферат

на дисертационен труд за присъждане на научна и образователна степен „доктор“
Научен консултант: доц. д-р Юлия Захариева
Научна специалност: Международно право и международни отношения -Право на ЕС,

София, април 2011

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. **Актуалност на темата**
2. **Предмет и задачи на изследването**
3. **Методи на изследването**
4. **Научна новост на изследването**
5. **Практическо значение на изследването**
6. **Обем и структура на изложението**

II. Съдържание на дисертационния труд

III. Публикации в материята на дисертационния труд

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на темата

Що се отнася до актуалността на изследването, следва да се подчертае, че макар въздействието на интеграционното право върху наказателната материя да има своето начало преди 40 години, признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция настъпва едва след 2000 г. От друга страна, подробната уредба на властта на интеграционната система в противодействието на престъпността се осъществява едва с Договора от Лисабон. Предвид на това, както и по обективни социално-исторически причини, проблематиката на въздействието на интеграционното право върху наказателната материя, както и признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция не са подробно изследвани в българската доктрина. Трябва обаче да се имат предвид анализите на Пламен Панайотов[1], Маргарита Чинова[2], също както и на Гергана Маринова[3], които поставят основните на българската доктрина в разглежданата проблематика. Интерес представлява и изследването на Павлина Панова относно Европейската заповед за арест[4]. На следващо място, въпреки съществуването на значително по богат порядък от изследвания в доктрината на старите държави-членки, особено в Белгия[5], Франция[6], Италия[7] и Холандия[8] а през последните години и във Великобритания[9], процесът на признаване на наказателна компетентност на Европейските общности, както и подробната уредба на тази компетентност все още не са изчерпателно анализирани. Не следва да се забравя, че дори в доктрината в старите държави-членки все още са налице силно дискусионни тези и различни опити за концептуализация на проблематиката, поради което остава достатъчно широко поле за научен принос.

2. Предмет и задачи на изследването

Предмет на дисертационния труд са последиците от европейската интеграция в наказателната материя и процесът на признаване на наказателна компетентност на европейската интеграционната система. Изследването цели да даде отговор на

---

[1] **Пламен Панайотов**, *Наказателното право на Европейския съюз след Лисабонския договор – основания и перспективи*, Съвременно право, Юбилеен сборник 2011, стр. 391; *Наказателноправната уредба на ЕС за противодействие на незаконния трафик на наркотици*, Съвременно право, 4/2010, стр. 45; *Наказателноправна уредба на ЕС за противодействие на компютърната престъпност*, Съвременно право, 5/2010, стр.50.

[2] **Маргарита Чинова,** *Пострадалите от престъпления и минималните стандарти на Европейската общност*, Юридически свят, 2004, кн. 2. ; *Corpus Juris*, Право без граници, 2005.

[3] **Гергана Маринова**, *Третият стълб на Европейския съюз, Правна мисъл, 1/2007, стр. 84; Предаването на български граждани в изпълнение на Европейска заповед за арест*, Правна мисъл, 2/2007, стр. 35; *Принципът „ne bis in idem" според българския наказателнопроцесуален кодекс и практиката на съдилищата в Страсбург и Люксембург*, Правна мисъл, 1/2009, стр. 56;

[4] **Павлина Панова**, *Европейската заповед за арест*, Сиела, София, 2009.

[5] Особен е приносът на автори като Ан Вайемберг, Жил дьо Креков, Даниел Флор.

[6] Сред френските автори акцент трябва да бъде поставен на изследванията на Анри Лабайл, Катрин Хагено-Моизард, Мирей Делма-Марти.

[7] В италианската доктрина изпъкват имената на Джовани Грасо, Джузепе Тезауро, Стефано Манакорда, Розария Сикурела.

[8] От изключително значение са разработките на Джон Вервеле.

[9] Сред авторите, които работят в британски изследователски центрове или издават разработките си в Обединеното кралство трябва да се споменат Стив Пиърс и Валсамис Митсилегас.

основния въпрос – как в хода на европейското обединение се стига до признаването на наказателна компетентност на особената наднационална властова структура, която са Европейските общности и Европейският съюз, какви са основните измерения на тази компетентност, какви са условията и редът на нейното упражняване? То почива на хипотезата, че признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция е проявление на нейната оригинална природа, на особените зависимости, които характеризират функционирането ѝ, на утвърждаването ѝ като нова форма на регулиране на обществени отношения над равнището на държавата, която прогресивно се налага като подходящ формат за преодоляването на проблеми, които националното ниво повече не може да регулира ефективно.

Следва да бъде направено уточнението, че в дисертационния труд наказателноправната материя е разглеждана като съвкупността от тези обществени отношения и правна уредба, приета за тяхното регулиране, които имат за своя обективна основа противодействието на престъпленията като най-тежка форма на противоправно засягане на обществените отношения. Изследването има за предмет както наказателното право в тесен смисъл, наказателният процес – като уредба на осъществяването на наказателната отговорност, така и в по-широк план тези области на уредба, които без да са непосредствена част от наказателното право или наказателния процес са обективно свързани с тях, доколкото също имат за основна цел противодействието, разкриването и наказването на престъпни деяния и заедно с тях са проявна форма или средство за осъществяване на наказателна политика.

3. Методи на изследването

Дисертационният труд цели да анализира особените проявления на европейската интеграция в полето на противодействието на престъпността, в различната области на правото, уреждащи тази основна задача. То почива на аналитична концепция и понятиен апарат, присъщи на интеграционното право. Това е изследване на правото на европейската интеграция, насочено към изясняване на причините и механизмите на навлизането на интеграционната система в наказателната материя.

За неговото осъществяване са съчетани историческият, нормативният, телеологичният, системният, формалнологичният и сравнителноправният метод на анализ. Следва да се подчертае, че предвид на особеностите на интеграционния процес и създадената за неговите нужди правна система, определящо значение в изследването имат системният и телеологичният метод. Предвид на възможността да бъде изследван процесът в неговото развитие през дълъг период от време, широко е и приложението на историческият метод.

4. Научна новост на изследването

Научната новост на дисертационния труд се предопределя от коренно новите за българското право и за правната доктрина отношения, които протичат след присъединяването на Република България към Европейския съюз, както и от обстоятелството, че изследването анализира нови моменти в правната уредба на

европейската интеграция, настъпили през последното десетилетие, в това число и новите разрешения в първичното право на ЕС, които внася Договорът от Лисабон. Работата е първото самостоятелно изследване у нас на въпросите за въздействието на европейската интеграция и прието в хода на интеграционния процес право над материя на наказателното и наказателнопроцесуалното право. То се характеризира с научна новост и спрямо изследванията в останалите държави-членки, в частност спрямо доктрината на френски, английски и италиански език, доколкото макар на тези езици да съществуват широк кръг от разработки по отделни аспекти, засегнати в дисертационния труд, не е налице подробно изчерпателно изследване на процеса на признаване на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция, нито детайлна концептуализация на признатата на ЕС власт в полето на противодействието на престъпността. На основата на съществуващите в литературата възгледи, при полемизиране с тях и допускане на собствени тези, се предлага цялостна систематика на въздействието на интеграционното право над наказателното право и наказателния процес и на целия низ от стъпки, през които се стига до изричното признаване на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция и до уредбата на тази компетентност с Договора от Лисабон.

Конкретните приносни моменти в изследването могат да бъдат обобщени както следва:

1. Изясняване на ефекта на ограничаване на суверенната власт на държавите-членки на системата на европейска интеграция в наказателната материя вследствие развитието на интеграционния процес и действието на интеграционното право (Част I, Дял I, Глава I);
2. Изясняване на зависимостта между задълбочаването на европейската интеграция, прилагането на основните свободи на движение и изграждането на вътрешния пазар и навлизането на интеграционния процес в наказателната материя (Част I, Дял I, Глава II);
3. Представяне на особения режим на т.нар. Трети стълб на ЕС и анализ на специфичните разрешения, които го отличават от общата интеграционна уредба (Част I, Дял II, Глава I);
4. Систематизация и анализ на основните разрешения, приети в наказателната материя в периода на действие на Третия стълб – изясняване на същността и основните мерки на полицейско и съдебно сътрудничество, в това число анализ на уредбата на Европол и Евроюст, също както и на мерките на хармонизация на наказателното и наказателнопроцесуалното право (Част I, Дял II, Глава II);
5. Изясняване на причините за комюнотаризирането на наказателната проблематика, свързани с недостатъците на правния инструментариум на Третия стълб и необходимостта от пълноценни мерки на противодействие на трансграничната престъпност в Европа (Част II, Дял I, Глава I, Раздел I);
6. Извеждане на проявните форми на комюнотаризацията в наказателната материя след влизане в сила на Договора от Амстердам, в това число изясняване на същността на формулата Пространство на свобода, сигурност и правосъдие, изясняване на същността на принципа на взаимно признаване и основните му проявления, както и на елементите на комюнотаризация в юриспруденцията на СЕО (Част II, Дял I, Глава I, Раздел II);
7. Изясняване на санкционния режим в правото на европейската интеграция – правна уредба, функционално възлагане на санкционна власт, системазиране на

санкционния режим в светлината на практиката на СЕО (Част II, Дял I, Глава II, Раздел I);

8. Подробен анализ на признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция – изясняване на значението на ефективното прилагане на общностното право като основа за признаване правомощия на ЕС в областта на наказателното право; изясняване на ролята на защитата на финансовите интереси на ЕО като фактор за признаване на наказателна компетентност на ЕС; анализ на особената формула на признаване на подразбиращи се правомощия в областта на наказателното право по решения *Комисията/Съвета*, дело C-176/03 и *Комисията/Съвета*, дело C-440/05 (Част II, Дял I, Глава II, Раздел I);
9. Изясняване на материалния обхват на наказателната компетентност на ЕС– анализ на правомощията в областта на наказателното право – чл. 83 ДФЕС; анализ на правомощията в областта наказателнопроцесуалното право – чл. 82 ДФЕС; анализ на правомощията в областта полицейското сътрудничество – чл. 87 ДФЕС; анализ на правомощията в областта на съдебно сътрудничество – чл. 85 ДФЕС, анализ на правомощията в областта на превенция на престъпността – чл. 84 ДФЕС; анализ на правомощията в областта на борба с измамите, засягащи финансовите интереси на ЕС – чл. 325 ДФЕС (Част II ; Дял II, Глава I);
10. Изясняване на институционалната рамка, в която ще се упражняване наказателната компетентност на Съюза – извеждане на правилата по приемане на решения в материята, правомощия на основните институции на ЕС, анализ на уредбата на специализираните органи в противодействието на престъпността (Част II, Дял II, Глава II, Раздел I, §1, §2, т.1);
11. Подробен анализ на предвидената основа за създаване на Европейска прокуратура в чл. 86 ДФЕС – изясняване на възможните разрешения в производното право относно устройството и процесуалния ред на упражняване функциите на европейското обвинение; анализ на възможните решения относно приложимото материално и приложимото процесуално право към дейността на Европейската прокуратура; предложения de lege ferenda за оптимизиране на уредбата и дейността на съществуващите специализирани органи в наказателната проблематика при създаването на Европейска прокуратура - (Част II, Дял II, Глава II, Раздел I, §2, т.2);
12. Изясняване на основните гаранции за законност при упражняване на наказателната компетентност на ЕС – анализ на предвидените разрешения относно защитата правата на човека в правото на ЕС; анализ на приложимите форми на контрол за законност над приемането и прилагането на актове, в които се проявява наказателната компетентност на ЕС; изясняване ролята на националните съдилища в контрола над прилагането на актовете на правото на ЕС, приети в израз на наказателната компетентност на Съюза; изясняване на възможността за непряк и пряк контрол от страна на Европейския съд по правата на човека (Част II, Дял II, Глава II, Раздел II).

5. Практическо значение на изследването

Макар дисертационният труд да е опит за изчерпателно и всеобхватно научно изследване относно въздействието на интеграционното право върху наказателната материя и признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция, то има и измерение на практическа насоченост. В него се съдържа обстоен преглед на нормативната уредба в правото на ЕО и ЕС, свързана с наказателната

проблематика, направен е детайлен преглед на юриспруденцията на Съда в Люксембург относно въздействието на общностното право над наказателното и наказателнопроцесуалното право, относно признаването на санкционна власт на Общността, както и относно прилагането на особената уредба на Третия стълб. Отразени са основните тези в доктрината, поставен е акцент върху особената логика и зависимости, които обуславят намесата на европейското ниво в уредбата на борбата с престъпността. Предмет на внимателен анализ са възможните посоки на тълкувания на основните текстове на Договорите, свързани с наказателната проблематика, като това позволява да се щрихира и очакваното развитие на правото на Съюза в разглежданата материя.

6. Обем и структура на изложението

Предложеният труд е в обем 502 страници, без да се броят съдържанието, списъкът на съкращенията, списъкът на използваните нормативни актове и библиографията. Значителният обем на труда е обусловен от сложността на избраната тема, от необходимостта да се проследи процес, протекъл в порядъка на няколко десетилетия, както и от необходимостта да се анализират широк кръг линии на зависимост, които водят до признаване на наказателна компетентност на европейската интеграционна система. Към дисертацията е приложена библиография, съдържаща 219 заглавия, от които 198 на чужди езици и 21 на български език. В дисертационния труд са направени 825 бележи под линия. За целите на изследването са анализирани и цитирани 81 нормативни акта и общи решения на ЕС, също както 167 решения на Съда на ЕС и 11 решения на ЕСПЧ. За целите на дисертационния труд са разгледани също 44 официални документи на ЕС, които нямат характера на юридически актове, също както и официални документи на национални институции на държави-членки и на граждански организации.

В структурно отношение дисертацията се състои от въведение, две части, всяка от които е разделена на два дял, всеки дял на две глави, всяка глава на два раздела, всеки раздел на два параграфа, преобладаващата част от параграфите на две точки, отделни параграфи на три или четири точки. В част от точките се процедира на подразделяне в подточки. Дисертационният труд завършва със заключение. Изградената структура отговаря на поставените в изследването основни задачи. Тя е формирана съобразно основните линии на анализ, като от една страна цели да послужи за ефективното изследване на причините и зависимостите, довели до признаване на наказателна компетентност на европейската интеграция, а от друга да позволи подробния преглед на обхвата на тази компетентност, на условията и реда на нейното упражняване.

II. Съдържание на дисертационния труд

Въведение

Във въведението към дисертационния труд се обосновава актуалността на темата, посочва се предметът на изследването и задачите, които си поставя авторът. Поставен е също общият контекст, в който следва да се подходи към изследването. Очертана е хипотезата, която дисертационния труд цели да разгледа – а именно, че признаването на наказателна компетентност на европейската интеграционна система е проявление на нейната оригиналната природа, на особените зависимости, които характеризират функционирането ѝ, на утвърждаването ѝ като нова форма на регулиране на обществени отношения над равнището на държавата, която прогресивно се налага като подходящ формат за преодоляването на проблеми, които националното ниво повече не може да регулира ефективно.

Част I.
Развитие на европейската интеграция и ограничаване на суверенитета на държавите-членки в наказателната материя

В първата част на дисертационния труд се разглежда как развитието на процеса на европейска интеграция води до ограничаване на наказателния суверенитет на държавите-членки. Това явление се проявява в две посоки: от една страна фактор на ограничаване суверенитета на държавите-членки в наказателната материя са особената природа и принципите на прилагане на правото на Европейските общности. Особения характер на общностния правен ред и оригиналният комплекс от правила, които осигуряват действието на правото на Общността в държавите-членки не позволяват прилагането на националните наказателноправни разрешения и елементи на наказателния процес, които противоречат на правото на европейската интеграция. Налага се също държавите-членки на ЕО да инкриминират определени нарушения на общностното право, за да осигурят неговото ефективно действие. От друга страна, задълбочаването на процеса на интеграция и изграждането на единен пазар на територията на всички държави-членки, в съчетание с общите тенденции на интернационализиране на престъпността, влияят по посока на създаване на нови форми на сътрудничество в борбата с престъпността между държавите-членки на европейската интеграционна система. Първоначално се наблюдава взаимодействие по различни аспекти на наказателното и наказателнопроцесуалното право, което протича както извън общата интеграционна рамка, така и извън някаква конкретна форма на международноправно сътрудничество. Впоследствие взаимодействието в борбата с престъпността между държавите-членки на ЕО започва да придобива конкретни правни форми – първоначално в рамките на особената система на Шенгенските договори, а след това и в оригиналната форма на Третия стълб на ЕС – като специален режим на междуправителствено сътрудничество, подчинено на целите на европейската интеграция и обективно свързано с нея, макар извън същинското интеграционно право. В този контекст властта на държавите-членки в наказателната материя бива прогресивно ограничена, вследствие действието на общностното право и вследствие

подчиняването на решаването на определени въпроси на борбата с престъпността на особен режим на сътрудничество, свързан с европейската интеграция.

Дял I.Общи последици от развитието на европейската интеграция в полето на наказателното право и наказателния процес

Като общи последици от развитието на европейската интеграция в материята на наказателното право и наказателния процес могат да се определят измененията в полето на наказателното законодателство и наказателното правораздаване, произтичащи от принципите на прилагане на интеграционното право и от развитието на уредбата на Общността с оглед постигне на поставените й цели. Това от една страна е ограничаването на прилагането на националното наказателно законодателство в случаи на противоречие на правото на ЕС, както и осъществяването на непряка хармонизация с оглед противодействие на нарушенията на материалното общностно право.

Глава I. Последици от прилагането на интеграционното право в областта на наказателното право и наказателния процес

Дълго време правото на Европейските общности от една страна, и наказателното и наказателнопроцесуалното право от друга остават силно отдалечени области на правото. В началната редакция на Учредителните договори не могат да бъдат открити разпоредби, които предоставят изрично на системата на европейска интеграция компетентност в наказателната материя, в областта на наказателното право и наказателния процес. Право от икономическо естество, правото на Европейските общности не би следвало да засяга толкова съществено проявление на суверенитета на държавите-членки. Дълго време практиката на СЕО позволява тълкуване по поска на това, че ЕО не разполагат с наказателна компетентност и наказателното законодателство остава в суверенната власт на държавите-членки.

Същевременно още от първите години на развитие на интеграционния процес започват да се наблюдават някои особени последици от действието на правото на Европейските общности в наказателноправната материя, които позволяват да се заключи, че интеграционната система ограничава суверенитета на участващите в нея държави, в това число в областта на наказателното законодателство и наказателното правораздаване.

I. Принципите на прилагане на интеграционното право и ограничаването на суверенитета на държавите-членки в наказателната материя

Началото на проникването на европейската интеграционна система в наказателната материя е свързано с особената природа на ЕО и оригиналния комплекс от правила на прилагане на интеграционното право. Организация на публичната власт от нов вид, която се характеризира с автономност спрямо вътрешното и международното право,

системата на европейска интеграция води до ограничаване на наказателния суверенитет на участващите в нея държави.

§1. Принципите на прилагане на правото на европейската интеграция и националното наказателно законодателство

За да се изясни ограничаващото действие на общностното право над суверенната власт на държавите-членки в наказателната материя следва на първо място да се очертаят основните принципи на прилагане на правото на ЕО, които са от значение в полето на наказателното и наказателнопроцесуалното законодателство. На следващо място трябва да се проследи как тези принципи водят до ограничаване запазената компетентност на държавите-членки в наказателното поле. С оглед на това в параграф 1 акцент е поставен върху: принципите на прилагане на интеграционното право от значение в наказателната материя(т.1) и ограничаване суверенната власт на държавите-членки в наказателната материя (т.2). В основаната на въздействието на общностното право над наказателното право на държавите-членки стои особената природа на европейската интеграционна система и специфичният ред на прилагане на правото, прието в рамките на създаденият за целите на тази система правен ред. Особено значение в тази връзка имат принципите на непосредствена приложимост и примат, също както и принципът на лоялно сътрудничество. Въпреки опитите да бъдат правени различни тълкувания по посока съществуването на определен „имунитет" на наказателното право в съотношението му с общностното право, СЕО сравнително рано в своята практика посочва, че основните разрешения, на които почива общностния правен ред, проявяват своето действие и по отношение на наказателното право. Според общностната юрисдикция въпреки липсата на изрично уредена общностна компетентност в областта на наказателното право и запазването компетентността на държавите в полето на наказателното преследване, тази материя не се ползва с особен статут що се отнася до съотношението й с общностното право. Ефективното прилагане на европейското законодателство предполага в правото на държавите-членки да не съществуват разрешения, които противоречат на уредбата, приета от Общността.

§2. Ограничаване действието на норми на наказателното право и наказателния процес

Ограничаващото действие на общностното право над наказателното законодателство на държавите-членки се простира както по отношение на норми на специалната част на материалното наказателно право, така и над норми на наказателнопроцесуалното законодателство. В неговата основа може да стои както противоречието на диспозицията(т.1) или санкцията на материалната наказателна норма (т.2) с общностното право, така и несъответствието на определени предписания в рамките на наказателното правораздаване с норми на европейската интеграция(т.3).

II. Общностното право като фактор на непряка хармонизация на наказателното законодателство

Наред с ограничаващото въздействие, което правото на европейската интеграция оказва над наказателното и наказателнопроцесуалното право, наказателното законодателство на държавите-членки попада под въздействието на правото на ЕС и вследствие на това, че в основния кръг от случаи нарушенията на интеграционното право се санкционират на национално ниво. В определени хипотези съответно тези нарушения са предмет на наказателни санкции. Така в националното наказателно законодателство на редица държави-членки са налице състави, които имат близки или идентични елементи вследствие на това, че гарантират прилагането на едни и същи норми на общностното право. По този начин правото на интеграционната система играе ролята на своеобразен фактор на непряка хармонизация на националното наказателно законодателство. В тази връзка в параграф 1 на раздел II се изяснява общото задължение на държавите-членки да санкционират нарушенията на правото на европейската интеграция, а в параграф 2 са систематизирани основни примери за непряка хармонизация вследствие на това задължение.

Глава II. Развитието на основните свободи на движение и създаването на специфична европейска уредба по наказателноправни въпроси

Въпреки че не са сред областите на обществени отношения, включени първоначално в обхвата на интеграционния процес, въпросите на правосъдието и вътрешните работи, в това число противодействието на престъпността, постепенно намират своето място в дневния ред на Европейските общности. Основните фактори на тази тенденция следва да се търсят в две посоки – специфичните тенденции на развитие на престъпността през втората половина на XX век, която решително надхвърля националните граници, както и напредъкът на самата европейска интеграция, в хода на която е предвидено премахването на контрола по вътрешните граници между държавите-членки. Така в един първи план държавите-членки на ЕО предприемат мерки на неформално взаимодействие в наказателната материя, а в по-късен етап пристъпват към институционализиране и изрична уредба на сътрудничеството в борбата с престъпността в рамките на Шенгенската уредба.

I. Необходимостта от компенсиращи мерки при свободното движение на лица и сътрудничество в наказателната материя през 70-те и 80-те години

Развитието на уредбата на основните свободи на движение в хода на изграждане на вътрешния пазар има за последица създаването на нови условия за социална и икономическа активност не само в рамките на закона, но също и извън него. В съчетание с разрастването на някои явления на организирана престъпна дейност, надхвърлящи границите на отделните държави в Стария континент, задълбочаването на интеграционния процес има за последица и появата на нови форми на сътрудничество в борбата с престъпността между държавите-членки на ЕО. В този порядък в параграф 1

на раздела е анализирано начало на междуправителственото сътрудничество в борбата с престъпността между държавите-членки на ЕИО, свързано със създаването на групата TREVI и първите опити за приемане на специална наказателноправна уредба в рамките на или във връзка с европейската интеграция. В параграф 2 съответно е поставен акцент върху отражението на завършване изграждането на Вътрешния пазар върху развитие на сътрудничеството в борбата с престъпността.

II. Шенгенска уредба

Невъзможността да се постигне консенсусно решение относно свободното движение на лица във вътрешността на Общността, вследствие различията между Обединеното кралство и останалите държави-членки, стават причина няколко от тях да пристъпят към премахване на контрола по вътрешните граници между тях преди подобно решение да е прието за цялата Общност. Така се стига до създаването на т.нар. Шенгенска система, която почива на Споразумението от Шенген от 14 юни 1985 и Конвенцията за прилагане на Шенгенското споразумение от 19 юни 1990, уреждаща мерките по изпълнение на самото споразумение, в това число формите на полицейско и съдебно сътрудничество между държавите страни по споразумението. Предвид на това във втория раздел на главата се анализира:

§1. Същността на Шенгенската система.

Въпреки своите особености, макар да има характеристиките на класическа международноправна уредба, Шенгенската система се явява фактор по посока задълбочаване на интеграционния процес. Както е посочено още в неговия преамбюл, Шенгенското споразумение има за цел да допълни и улесни ефективното осъществяване на едно от основните разрешения на европейската интеграция – свободното движение на лица на територията на всички държави, участващи в интеграционната система. Създаването на Шенгенската система играе ролята на силен катализатор за предприемане на необходимите стъпки за завършване изграждането на вътрешния пазар, в частност за пълното осъществяване на свободното движение на лица.

§2. Основните елементи на Шенгенската система

Като основни елементи на Шенгенската уредба, които имат значение в наказателноправен план следва да бъдат откроени мерките на полицейско сътрудничество (т.1), Шенгенската информационна система(т.2) и мерките на сътрудничество по наказателноправни въпроси(т.3).

§3. Развитие на Шенгенската система и включване на Шенгенската уредба в правото на ЕС

Развитието на Шенгенската уредба и успешното осъществяване на основните предвидени в нея разрешения, водят до прогресивното разширяване на Шенгенското пространство до почти всички държави-членки на Европейския съюз. С Договора от Маастрихт са предвидени мерки, които да позволят окончателното премахването на съществуващите административни ограничения пред свободното движение и превръщането на ЕС в общо пространство на свободно движение на лица. Включването на въпросите на граничния контрол, визовата и имиграционната политика,

предоставянето на убежище, също както и на противодействието на престъпността макар и под особената форма на Третия стълб в обхвата на интеграционния процес, закономерно води до необходимостта от консолидиране на съществуващата уредба в тези материи и интегрирането на Шенгенската уредба в правото на ЕС. Това става възможно с Договора от Амстердам, които съдържа нарочен протокол относно включването на Шенгенската уредба в правото на Европейския съюз.

Дял II. Третият стълб – преходен период към признаването на общностна компетентност в наказателната материя

Анализът на въздействието на европейската интеграция в наказателната материя предполага да бъде изяснено също възникването и развитието на Третия стълб на ЕС като съществен етап в процеса на признаване на наказателна компетентност на ЕО и ЕС. Особена форма на европейска уредба и институционализирано взаимодействие по въпроси на наказателното, наказателнопроцесуалното право и борбата с престъпността, Третият стълб се явява своеобразен преходен период към същинската намеса на интеграционната система в наказателната проблематика. Изведен извън общата интеграционна уредба, основан на разрешения на институционална уредба и правен инструментариум по-близо до класическото международно право, отколкото до общностното право, особеният режим по Дял VI ДЕС е необходим компромис между факторите, отстояващи комюнотаризирането на наказателната материя и държавите-членки, резервирани към предоставянето на власт за намеса на европейското ниво в борбата с престъпността.

Глава I. Възникване и обща характеристика на Третия стълб

Възникването на Третия стълб е част от процеса на навлизане на европейската интеграция в нова фаза на развитие с измененията, внесени от Договора от Маастрихт и създаването на Европейския съюз. То е резултат от направеното от Федерална Република Германия предложение за изрична уредба на интеграционна компетентност в областта на борбата с престъпността. Невъзможността всички държави-членки да застанат зад подобно разрешение води до компромисна формула – за установяването на особен режим на сътрудничество в правосъдието и вътрешните работи, в частност в наказателната проблематика, който да протича в общата институционална рамка на европейската интеграция, но при особени правила на институционална уредба и правен инструментариум, по-близки до формите на международно сътрудничество.

I. Създаване и начална уредба на Третия стълб

В анализа на създаването и началната уредба на Третия стълб акцент е поставен и върху контекста на формиране на особената уредба на ЕС в областта на правосъдието и вътрешните работи, също както и върху особеностите на институционалната рамка и правния инструментариум по Дял VI ДЕС. Направен е преглед на основните резултати постигнати в наказателната материя в периода на действие на Договора от Маастрихт. С оглед на това раздел I е структуриран в три параграфа:

§1. Контекст на създаването на Третия стълб

В този параграф са изяснени зависимостите, довели до създаването на Третия стълб при измененията на Учредителните договори, осъществени с Договора от Маастрихт. Особено внимание е обърнато на предложението за комюнотаризиране на правосъдието и вътрешните работи, направено от Федерална Република Германия, след неуспеха на което държавите-членки се ориентират към заимстването на формулата вече скицирана за областта на външната политика и сигурността.

§2.Обща характеристика на правния режим на Третия стълб

В рамките на общата характеристика на правния режим на Третия стълб е от значение да бъде анализиран особеният модел, на който почива уредбата в Дял VI ДЕС и в частност, предвидените специфични разрешения в реда на приемане на решения, които позволяват да се заключи, че европейската рамка на правосъдието и вътрешните работи остава по-близо до класическото международно право, отколкото до правния ред на европейската интеграция. Предмет на анализ са особеностите на правния режим на Третия стълб (т.1), обща уредба на процеса на приемане на решения (т.2), правомощия на институциите в процеса на приемане на решения и в контрола над прилагането им (т.3) и актовете на Третия стълб (т.4).

§3.Развитие на европейската уредба в материята на наказателното и наказателнопроцесуалното право в периода на Договора от Маастрихт

Първите години след влизане в сила на ДЕС и прилагането на предвидената в него уредба ясно показват, че са налице доста различаващи се виждания за развитието на европейската рамка в областта на вътрешния ред и правосъдието. Компромисната формула, позволила създаването на Третия стълб достига пределната граница на своята ефективност. Докато част от държавите-членки като Белгия, Германия, Холандия, Люксембург настояват за задълбочаване на сътрудничеството в тази материя и за засилване на европейското ниво, чрез въвеждането на някои основни елементи на общностния метод и правна рамка, други като Великобритания и Дания, считат че формулата на Третия стълб е максимално допустимият лимит на техния суверенитет, който са склонни да приемат. Въпреки че не е свързан с големи конкретни постижения, периодът на Договора от Маастрихт несъмнено е задължителен пасаж в развитието на Европа на правосъдието и вътрешните работи. Така различни общи проблеми на наказателното право и правораздаване биват поставени официално в дневния ред на ЕС като въпроси със самостойно значение, чието ефективно преодоляване се търси чрез средствата на Съюза. Иначе казано, наказателната проблематика започва да се разглежда като предмет на общи действия с оглед на нейните специфични нужди, а не просто като особено условие, свързано с упражняване свободното движение на хора, изграждането и функционирането на вътрешния пазар.

II. Изменения в Третия стълб с Договора от Амстердам и Договора от Ница

Анализът на правния режим на Третия стълб е фокусиран и върху измененията, които внася в европейската рамка на правосъдието и вътрешните работи Договорът от Амстердам, а след това и Договорът от Ница. Въпреки че в общ порядък Дял VI ДЕС остава особен режим, в който са налице основни елементи на междуправителствено сътрудничество, с посочените генерални ревизии в него биват внесени определени елементи на комюнотаризация, като вследствие на това се създава нова динамика на развитие на уредбата в разглежданата проблематика.

§1.Контекст на измененията в Третия стълб

По отношение на европейската рамка на наказателноправната проблематика позициите на различните субекти на процеса на изменение на Учредителните договори се припокриват в няколко основни пункта. На първо място, общо е разбирането, че все още не е дошъл моментът, за цялостното подчиняване на материята на интеграционното право. На второ място, общо е и заключението, че приложимата процедура на приемане на решения в Третия стълб трябва да бъде реформирана, като се гарантира реалното и пълноценно участие на Европейския парламент в приемането на актовете в наказателната проблематика. Налага се също виждането, че на Третия стълб е необходим по-ефективен нормативен инструмент, който позволява да бъдат приемани правнообвързващи решения, приложими в държавите-членки на Съюза без преминаване през тромавия ред на ратификацията. На следващо място, стига се до консенсус и що се отнася до необходимостта от въвеждането на определена форма на съдебен контрол над актовете и отношенията в материята на Третия стълб. За сметка на това, въпреки че правилото на единодушието отново показва, че не е фактор по посока адекватното решаване на съществуващите проблеми от общ интерес, по отношение на замяната му с гласуване с квалифицирано мнозинство не е налице необходимият консенсус.

§2.Изменения в общата уредба на Третия стълб с Договора от Амстердам

С въвеждането на концепцията за Пространство на свобода, сигурност и правосъдие (т.1) се очертава развитието на политика и съответни мерки на обща уредба, които позволяват функционирането на вътрешния пазар, с присъщите му основни свободи на частните лица да бъде естествено обвързано със запазването и развитието на модела на свобода, сигурност и правосъдие, на който почива общественото устройство в държавите-членки на Съюза. Иначе казано, проблематиката на правосъдието и вътрешните работи се поставя в коренно нова светлина. Занапред тя ще бъде част от процеса на европейска интеграция не просто с оглед предприемането на допълващи мерки, необходими за развитието на интеграцията в други области, а като самостойно измерение на регулиране, съчетаващо формирането на политика и

приемането на правни разрешения за запазване и развитие на модела на свобода, сигурност и правосъдие, на които почива европейското общество.

Що се отнася до измененията в институционалната уредба (т.2), те обхващат правомощията на основните институции (т.2.1.), процедурата на приемане на актове (т.2.2.). Предмет на анализ са също новите разрешения относно нормативния инструментариум (т.3) – въвеждането на рамковите решения (т.3.1.) и решенията (т.3.2.) като актове на Третия стълб; както и промените в реда на съдебен контрол (4) – особената уредба на производството за отмяна (4.1.), преюдициалното производство (4.2.), производството по чл. 35(7) ДЕС (т.4.3.), предвидените ограничения на контрола на СЕО в случаи, свързани с поддържане на обществения ред и опазване на вътрешната сигурност (т. 4.4.).

§3. Изменения, внесени с Договора от Ница

Договорът от Ница внася ограничени изменения в правната рамка на Третия стълб. Новата редакция установява в полето на Договорите вече лансираната в Заключенията на Европейския съвет от Тампере форма на институционализиране на съдебното сътрудничество чрез създаване на европейска служба за съдебно сътрудничество.

Глава II. Основни мерки на сътрудничество в Третия стълб

Основните мерки на сътрудничество, предвидени за постигане на целите на противодействие на престъпността в рамките на Третия стълб на ЕС, се проектират в три основни направления:

- полицейско сътрудничество;
- съдебно сътрудничество;
- хармонизиране на наказателното и наказателнопроцесуалното законодателство.

В рамките на тези направления в периода на действие на старата редакция на Дял VI ДЕС са предприети редица конкретни разрешения, които формират европейската наказателноправна уредба. Една част от тях остават в логиката на класическото международно сътрудничество. Други, приети след влизане в сила на Договора от Амстердам разкриват определени черти на комюнотаризация.

I. Полицейско сътрудничество

§1. Обща характеристика

Сътрудничество между полицейските и сродни на тях правоприлагащи органи в държавите-членки на ЕС се утвърждава като основно направление на развитие на европейската уредба в наказателната проблематика в периода на съществуване на

Третия стълб. Договорът за ЕС с предвидените изменения с ревизията от Амстердам разширява възможностите за развитие на различни форми на взаимодействие между полицейските и правоприлагащи органи на държавите-членки, натоварени с функции по предотвратяването и разкриването на престъпни деяния (т.1). В рамките на сътрудничеството между полицейските и други сродни на тях правоприлагащи органи трябва да бъде поставено също митническото сътрудничество в тези негови аспекти, свързани с разкриване и разследване на престъпни посегателства срещу митническия режим (т.2).

§2. Европейска служба за полицейско сътрудничество (Европол)

Анализът на Европейската служба за полицейско сътрудничество е насочен към изясняване контекста на нейното създаване (т.1), уредбата на компетентността и правомощията й (т.2), реда на организация, управление и контрол над дейността й (т.3). Особено внимание ще бъде обърнато на перспективите за развитие на Службата, които се очертават на основата на началната й уредба (т.4).

§3.Други мерки на сътрудничество между полицейските и правоприлагащи органи

Наред с общите мерки на полицейско сътрудничество и създаването на Европейска полицейска служба, в обхвата на полицейското сътрудничество влизат и някои допълващи мерки като формирането на особени механизми на взаимодействие между различни звена на националната полиция, както и предприемането на взаимодействие в обучението на служители на националните полицейски служби. В тази връзка акцент следва да бъде поставен върху Работната група на ръководителите на националната полиция (т.1) и Европейския полицейски колеж (т.2).

§4.Събиране и обмен на информация за целите на противодействие на престъпността

Наред с мерките, които имат за непосредствен предмет наказателноправна уредба и осъществяването на различни елементи на наказателното производство, в хода на развитие на европейската уредба на противодействие на престъпността се приемат и редица актове, насочени към събирането и обмена на данни между полицейските и други правоприлагащи органи на държавите-членки с оглед противодействие на престъпността. Една част от тези мерки са приети в рамките на Третия стълб. Други обаче са част от общата интеграционна уредба, имат основна обща цел, свързана с регулиране на интеграцията в определена област, предоставена в компетентност на Общността, като същевременно са насочени към постигане на цели, които по своето естество са от наказателен характер.

В заложените в мерките относно събирането и обмена на информация за целите на борбата с престъпността разрешения, се открояват два основни подхода:

- създаване на специални европейски механизми за събиране на данни (т.1);

- създаване на механизми на връзка между национални бази данни за противодействие на престъпността (т.2).

Към първата линия на уредба на събиране на данни за целите на потиводействие на престъпността могат да бъдат отнесени Шенгенската информационна система, Митническата информационна система, Информационната система на Европол, в които се акумулират данни пряко свързани с целите на наказателното преследване. Същата цел имат някои механизми, създадени с ненаказателно основно предназначение. Те осъществяват събиране на данни, които обаче при определени условия могат да обслужват целите на противодействие на престъпността. Такава например е хипотезата с Визовата информационна система. Наред със създадените специални европейски системи за данни, които обслужват цели на противодействието на престъпността, правото на Съюза предвижда и нарочни механизми на събиране на данни от частни субекти на национално ниво, които също могат да обслужват цели на наказателното преследване. Такова разрешение е механизмът на предаване на предварителна информация за полетите от въздушните превозвачи на органите за граничен контрол, т.нар. система API. Подобно разрешение представлява и механизмът на предаване на резервационни данни на пътници или т.нар. PNR данни с оглед предотвратяване и разкриване на престъпления.

Вторият основен подход, които се наблюдава в европейската уредба на събирането и обмен на данни с оглед цели на противодействието на престъпността е свързан с установяването на механизми на връзка и обмен на данните между националните полицейски и сродни на тях правоприлагащи органи. В логиката на този подход правото на Съюза определя общи разрешения относно обмена на информация, без да налага изграждането на специфични бази данни като общо задължение за всички държави-членки. В основата на този подход е прогласеният с Хагската програма принцип на наличността.

През 2005 година Комисията предлага приемането на рамково решение, уреждащо конкретните проявление на принципа на наличността в рамките на сътрудничеството между правоприлагащите органи на държавите-членки (т.2.1.). Внесеното от Комисията предложение не среща необходимата подкрепа в Съвета. Представителите на държавите-членки предпочитат да приемат представената година по-рано инициатива на Кралство Швеция също насочена към улесняване обмена на информация с оглед целите на наказателното производство. На тази основа е прието Рамково решение 2006/960/ПВР относно опростяване обмена на информация и сведения между правоприлагащите органи на държавите-членки на ЕС (т.2.2.).

Паралелно с еволюцията на европейското законодателство по обмена на информация между правоприлагащите органи, на 27 май 2005 г. в германския град Прюм е подписан договор между седем държави-членки на ЕС, който има за предмет задълбочаване на сътрудничеството в борбата с тероризма, трансграничните престъпления и незаконната имиграция, т.нар. Конвенция от Прюм. Ключовият

елемент на Конвенцията от Прюм е изграждането на национална база данни с ДНК записи, която може да бъде консултирана по определен ред от останалите страни по Конвенцията. На тази основа през 2008 г. е прието Рамково решение 2008/615/ПВР (т.2.3.). Решението следва да се разглежда като стъпка по поска осъществяването на принципа на наличността.

Накрая, като в линията на анализ на приетите мерки за установяването на механизми на връзка и обмен на данните между националните полицейски и сродни на тях правоприлагащи органи акцент следва да се постави върху създаването на Европейската система за съдимост (ECRIS) е уредено в Решение 2009/316/ПВР (т.2.4.).

II. Съдебно сътрудничество

Развитието на Третия стълб е свързано с постепенното институционализиране на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси. Първата фаза в този процес е белязана от въвеждането на магистратите за връзка и формирането на Европейската съдебна мрежа. Втората – от създаването на Европейската служба за съдебно сътрудничество – Евроюст.

§1. Общи мерки на съдебно сътрудничество

Преди създаването на Европейската служба за съдебно сътрудничество, в рамките на Дял VI ДЕС са приети някои общи мерки, насочени към подобряване на взаимодействието между компетентните органи по наказателни дела. Сред тях интерес представляват преди всичко механизмът на магистрати за връзка (т.1), Европейската съдебна мрежа (т.2) и Конвенцията за правна взаимопомощ по наказателни дела от 2000 г. (т.3).

§2.Европейска служба за съдебно сътрудничество (Евроюст)

В изследването на Европейската служба за съдебно сътрудничество от една страна се изяснява контекстът на нейното създаване (т.1), възприетата рамка на компетентността и правомощията на службата (т.2), както и на нейното устройство и ред на дейност(т.3). От друга се търси отговор на въпроса, какви са перспективите за работата на Службата и какъв модел за развитие на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси разкрива нейната уредба(т.4).

III. Хармонизация на законодателствата

Хармонизирането на националните законодателства е една формите на общо правно регулиране на областите на обществени отношения, предоставени в компетентност на интеграционната система. Въпреки липсата на подробна уредба в Договорите относно възможността за осъществяване на хармонизация в рамките на

Третия стълб, в периода на неговото съществуване са приети редица актове, хармонизиращи елементи на материалното наказателно законодателство, както и разрешения на хармонизация по отношение отделни въпроси на наказателния процес.

§1.Уредба на хармонизацията на наказателното законодателство в ДЕС

Договорът от Маастрихт не предвижда хармонизацията на законодателствата в областта на наказателното правораздаване като част от европейската уредба в областта на правосъдието и вътрешните работи. Хармонизацията на наказателното и наказателнопроцесуалното право бива уредена като елемент на изграждането на пространство на свобода, сигурност и правосъдие с Договора от Амстердам. Според чл. 29 ДЕС в рамките на специалната уредба, която се установява с Третия стълб, ЕС има за цел „*да предоставя на гражданите високо равнище на закрила в рамките на пространство на свобода, сигурност и правосъдие*". Сред посочените мерки за постигане на тази цел е въведена и възможността за „*сближаване, когато е необходимо, на наказателноправните норми на държавите-членки*", свързано с „*постепенното приемане на мерки за създаване на минимум от правила, отнасящи се до съставите на престъпленията и до наказанията в областта на организираната престъпност, тероризма и незаконния трафик на наркотици*"[10]. Член 31 ДЕС предвижда и възможността за хармонизиране на законодателната уредба по отделни въпроси на наказателнопроцесуалното право. Наред с това Договорът от Амстердам урежда също въвеждането на ново средство за хармонизиране на законодателствата в рамките на Третия стълб – рамковото решение.

§2. Основни направления на хармонизация

В периода на действие на действие на Третия стълб са приети редица актове на хармонизация. Те се отнасят както до уредбата на различни престъпни деяния, така и до отделни елементи на общата част на материалното наказателно право, както и на уредбата на наказателното правораздаване. Най-широк кръг мерки на хармонизация в периода на действие на Третия стълб са осъществени в областта на специалната част на материалното наказателно право (т.1.). Освен относно изрично предвидените в договора форми на престъпно поведение, мерки на хармонизация са предприети по редица други престъпления, които разкриват трансгранични аспекти.

ДЕС както в своята начална редакция, така и след измененията внесени с Договорите от Амстердам и Ница, не съдържа изрично разрешение относно приемането на мерки на хармонизация относно въпроси на общата част на наказателното право. Хармонизирането на едни или други отделни престъпни деяния, което се осъществява в рамките на Третия стълб, едва ли обаче може да даде целения ефект, без наличието на съвместимо разрешение що се отнася до някои основни елементи на общата част, като формите на съучастие, рецидива, опита към извършване на съответните деяния, смекчаващите или утежняващи вината обстоятелства, системата на наказанията, правилата на индивидуализиране и изтърпяване на наложените наказания (т.2).

[10] Чл. 31 д) ДЕС.

Наличието на правно основание за осъществяване на хармонизация, която има за предмет елементи на наказателния процес в периода на действие на Третия стълб, е спорен въпрос. Дял VI ДЕС не съдържа изрична разпоредба, предвиждаща приемането на актове относно наказателнопроцесуалното право. Независимо от липсата на изрична правна основа за осъществяване на хармонизация в наказателния процес, в периода на действие на Третия стълб бива приети редица актове, налагащи определени общи правила в материята на наказателното правораздаване (т.3). Една част от тях са приети като мерки, необходими с оглед осъществяване на принципа на взаимно признаване на актовете на наказателно правораздаване въз основа на чл. 31 ДЕС. Други са приети в рамките на хармонизирането на елементи на материалното наказателно законодателство. И едва два акта - като самостоятелни мярки, насочена към осигуряването съвместимост между разпоредбите, приложими в държавите-членки с оглед подобряването на съдебното сътрудничество.

Част II.
Наказателна компетентност на Европейските общности и Европейския съюз

На основата на очертаното в първата част на изследването въздействие на процеса на европейска интеграция в наказателната материя, което се изразява в ограничаване на наказателния суверенитет на държавите-членки и оформянето на предпоставки за признаване на властта на интеграционната система да взема обвързващи за държавите-членки решения на противодействие на престъпността, в рамките на втората част предмет на анализ са непосредствените елементи, на които се основава признаването на наказателна компетентност на Европейските общности и Европейския съюз. Изследвани са двата източника на признаване на интеграционна наказателна компетентност – преодоляването на слабостите на основаните на междуправителственото начало средства на сътрудничество по наказателноправни въпроси и гарантиране на ефективното прилагане на интеграционното право, на което се основава както санкционна власт на ЕО, така и компетентност на Общността да решава инкриминирането на нарушения на общностното право.

В рамките на втората част е направен също подробен преглед на изричната уредба на компетентността на ЕС в областта на наказателното право, наказателния процес и противодействието на престъпността след измененията, внесени в първичното право от Договора от Лисабон. Във фокуса на анализ са поставени както конкретните правомощия, които формират признатата на системата на европейска интеграция власт в наказателната материя, така също институционалната уредба, в рамките на която те ще бъдат упражнявани, подробният ред и условия на упражняването им и предвидените гаранции за законност на актовете, приети в израз на наказателната компетентност на ЕС.

Дял I. Признаването на общностна наказателна компетентност

Признаването на наказателна компетентност на системата европейска интеграция е процес, който протича в две направления. От една страна този процес е свързан с противодействието на класическите проблеми на борбата с престъпността. Процесът е обусловен от това, което интеграционната система като нов вид организация на публичната власт може да даде по посока преодоляване на определени престъпни явления, на които държавите-членки не могат ефективно да противодействат чрез собствения си правоприлагащ и правораздавателен апарат и чрез класическите форми на международно правно сътрудничество. С оглед на това изкристализира необходимостта в рамките на интеграционната система да бъде приета обща уредба по конкретни форми на престъпно поведение с трансграничен характер, засягащи в най-висока степен нормалното протичане на обществените отношения в държавите-членки. На второ място, признаването на наказателна компетентност на европейската интеграционна система, се отнася до възможността съответните институции на системата да решават защитата по наказателноправен ред на определена общностна уредба, да наложат мобилизирането на санкционния инструментариум на наказателното право, за да гарантират ефективното прилагане на интеграционното право, без да минават през дискреционната преценка на държавите-членки относно необходимостта от използване на средствата на наказателното право. Предмет на уредба в тази хипотеза е нарушаването на определен норми на общностното право в области от съществено значение за ЕС. Особено значение в частност има защитата на финансовите интереси на ЕО. Необходимостта да се гарантира общият интерес на интеграционната система в събирането и разходването на средства от бюджета на Европейските общности се явява централен елемент в дебата за допускане намесата на европейското равнище в наказателната материя.

Както в редица други определящи за напредъка на европейската интеграция случаи, решаването на въпроса за властта на интеграционната система да законодателства в наказателната материя минава през практиката на СЕО. Именно Съдът в Люксембург играе решаваща роля за признаването на подразбиращите се правомощия на ЕО да задължава държавите-членки да преследват по наказателен ред определени нарушения на общностното право, като особено измерение на друга предоставена материална компетентност и като измерение на санкционната власт на Общността във функционално отношение.

Глава I. Средствата на европейската интеграция – необходимо решение в борбата с трансграничната престъпност

Необходимостта от постигането на ефективно противодействие на определени престъпни деяния, които надхвърлят границите на националната държава, е единният от двата основни фактора, които допринасят за признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция. Изправени пред невъзможността да реагират на новите явления в престъпността чрез класическите форми на международно правно сътрудничество, държавите-членки опитват да намерят отговор в особената форма на междуправителствено сътрудничество, свързана с

европейската интеграция – т.нар. Трети стълб. Издържана в духа и основните черти на междуправителственото сътрудничество обаче, рамката на Третия стълб не отговаря на обективните нужди на противодействието на престъпността, което закономерно води до признаването на същинска интеграционна компетентност на ЕС с ДКЕ и Договора от Лисабон.

I. Недостатъците в уредбата на Третия стълб като причина за признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция

Функционирането на Третия стълб както в неговата начална редакция, така и след измененията, внесени с Договора от Амстердам, проявява редица слабости, необходимостта от преодоляването на които, налага въпреки упоритата и продължителна съпротива на някои държави-членки, на системата на европейска интеграция да бъде предоставена компетентност в рамките на борбата с престъпността. Сред недостатъците на европейската уредба в наказателната материя в периода на действие на редакцията на Дял VI ДЕС са особеностите на институционалната уредба, които водят до демократичен дефицит и ниска ефективност на възприетите разрешения. Специалният режим по Дял VI ДЕС поставя също под въпрос зачитането на принципа на правовата държава, който се явява основен елемент на правния ред на европейската интеграция.

§1. Особеният режим на Третия стълб – фактор за неефективността на европейската уредба по наказателноправни въпроси

Произлязла от логиката на разделяне и конкуренция между общностния метод и междуправителствения метод, стълбовата структура на ЕС поставя редица проблеми, свързани с конфликта на различни правни основни и разделянето на действията в областта на наказателната политика между различни правни средства, които се характеризират с различни процедурни особености, различна юридическо сила и обвързващо действие. Вследствие на това, мерките на Съюза в наказателната проблематика трябва да бъдат разделяни между различни правни режими, ред на решаване, форми на регулиране на обществени отношения. Практиката от времето на съществуване на Третия стълб недвусмислено показва, че това е модел лишен от практическа издържаност, за да не кажем непродуктивен, по отношение на поставените в разглежданата област цели. Налага се изводът, че особеният междуправителствен режим на Третия стълб не се характеризира с необходимата степен на ефективност и не позволява постигането на поставените пред ЕС цели в материята на правосъдието и вътрешните работи, в частност адекватната реакция на общите проблеми на престъпността. Основната причина затова следва да се търси в особения ред на приемане на решения, доминиран от гласуването с единодушие и неефективните инструменти, използвани за целите на Третия стълб (т.1). Сред основните слабости на европейската уредба в областта на Третия стълб, несъмнено следва да се посочи предвиденият особен нормативен инструментариум (т.2). Акцент следва да бъде поставен и на слабостите на създадените специализирани европейски органи (т.3).

§2.Липса на ефективни гаранции за зачитане принципите на правовата държава

Наред с недостатъците в процеса на решаване в Третия стълб, които водят до състояние на демократичен дефицит, уредбата по Дял VI ДЕС разкрива съществени слабости и по отношение прилагането на ефективни гаранции за зачитане на принципа на правовата държава в две много важни негови измерения – съществуването на всеобхватен съдебен контрол за законност (т.1) и защитата на основните права(т.2).

§3. Липса на ефективни разрешения в наказателноправната материя

Слабостите в институционалната уредба на Третия стълб са фактор по посока ограничаване ефективността на приеманите решения в наказателната материя. Доколкото изобщо се оказва възможно установяването на европейска уредба по определен надхвърлил националните граници въпрос на наказателното право или правораздаване, в широк кръг от случаи приетите разпоредби не позволяват постигането на рационални разрешения, които осигуряват нова обща основа на противодействие на престъпния феномен. Като значим пример в тази връзка може да бъде посочен проблемът с решаването на споровете за компетентност, който има определящо значение в случаите с трансграничен елемент – уредбата на стълкновенията на компетентност (т.1). В по-широк план показателно е общото развитие на процеса на хармонизация в наказателната материя в периода на действие на Третия стълб (т.2).

II. Проявни форми на комюнотаризацията на наказателноправната материя

След влизане в сила на промените, които Договорът от Амстердам внася в уредбата на Третия стълб, в развитието на европейската наказателноправна уредба се очертава ясна тенденция на комюнотаризация, която намира израз в няколко основни направления. От една страна израз на приближаването на режима по Дял VI ДЕС до общата интеграционна рамка е свързването на уредбата на съдебното и полицейско сътрудничество по наказателноправни въпроси и останалите мерки на интеграция в областта на правосъдието и вътрешните работи във формулата на Пространство на свобода сигурност и правосъдие, като нова интегрирана форма на обща политика в разглежданата материя. Като проява на комюнотаризация могат да се разглеждат също приетите мерки на взаимно признаване на актовете в наказателното правораздаване. Накрая, значими елементи на комюнотаризация могат да бъдат открити и в практиката на СЕО, както що се отнася до приближаването на правния режим на Третия стълб до общата интеграционна рамка, така и по отношение утвърждаване на общи принципи в европейската наказателноправна уредба.

§1. Пространството на свобода, сигурност и правосъдие и комюнотаризирането на Третия стълб

За да се изясни защо възприемането на концепцията за Пространство на свобода, сигурност и правосъдие представлява проявна форма на комюнотаризация що се отнася до наказателната материя, следва от една страна да се анализира същността на тази

политическа формула(т.1), а от друга да се разгледа развитието на външното измерение на това пространство по въпросите, обхванати от Третия стълб (т.2).

§2. Взаимно признаване на актовете в наказателното правораздаване

Възприемането на принципа на взаимно признаване на актовете в наказателното правораздаване е друга значима проява на комюнотаризиране на европейската наказателноправна уредба. В анализа й ще бъде поставен акцент върху същността на принципа (т.1), ще бъде изяснено защо той следва да се разглежда като елемент на комюнотаризация (т.2), а след това ще бъдат разгледани основните мерки на взаимно признаване (т.3).

Глава II. Ефективното прилагане на общностното право като фактор за признаване наказателна компетентност на интеграционната система

В началната редакция на Учредителните договори не може да бъде открита изрична уредба, предоставяща на европейската интеграционна система компетентност в наказателната материя. В по-широк план не може да бъде открита и обща уредба що се отнася до режима на налагане на санкции за нарушенията на установените в интеграционното право нормативни разрешения. Въпреки това в хода на развитие на процеса на европейска интеграция, за да се гарантира ефективното прилагане на правото, прието от интеграционните институции, се стига до признаването на санкционна власт на Европейските общности. Именно необходимостта да се осигури ефективното действие на общностното право води в по-късен етап и до признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция, преди влизане в сила на Договора от Лисабон и осъществяването на изрично предоставяне на компетентност в разглежданата проблематика с последната ревизия на Договорите.

I. Санкционният режим в правото на Европейската интеграция

Признаването на наказателна компетентност на европейската интеграционна система е обусловено от утвърдения в правото на интеграцията режим на санкциониране нарушенията на интеграционните норми. Европейската интеграционна система не разполага с общо предоставена компетентност в областта на наказателното право преди влизане в сила на Договора от Лисабон. Не е налице и обща клауза, предвиждаща компетентността на Общността да урежда налагането на санкции в случаите на нарушаване на общностното право. При липсата на изрична и разгърната обща уредба стои въпросът, кои са тези елементи, които позволяват да се направи заключение, че Договорите предвиждат определен режим на санкции, как тези санкции се установяват и по какъв ред те са налагат? Както в редица други хипотези с не по-малка значимост за развитието на европейската интеграция, при липсата на ясна изрична уредба, ключова роля за формирането на режима на санкциите в общностното право има Съдът на Европейските общности.

§1. Утвърждаването на санкционна власт на ЕО

Общностният правен ред като всеки правен ред следва да съдържа санкции. Естествено присъщо за всяко право е неговото нарушаване да влече мерки на санкционно въздействие. Нов правен ред, самостоятелен спрямо международното право и вътрешното право на държавите-членки, субекти на който са не само държавите-членки, но също техните физически и юридически лица, правният ред на европейската интеграция закономерно следва да предвижда и форми на санкционно въздействие спрямо субектите, подчинени на установените в него норми. Такива санкции следва да бъдат налице както спрямо държавите-членки, в случаите когато те не зачитат правото на Общността, така и спрямо частните лица, когато извършват съответните нарушения на общностното право. В тази връзка се изясняват - основните на санкционната власт на системата на европейска интеграция (т.1) и признаването на санкционна власт на интеграционната система в практиката на СЕО (т.2).

§2.Проявления на санкционната власт на ЕО

Как се проявява така признатата от Съда в Люксембург санкционна власт на системата на европейска интеграция? При липса на разгърната обща уредба, в практиката бива възприет модел на съчетаване на различни мерки на административно по своя характер наказване, предвидени пряко или непряко в правото на Общността, с налагане на санкции от административен, граждански или наказателноправен характер на нивото на държавите-членки. Намесата на държавите-членки може да произтича от пряко предвидено изискване за налагане на санкция в акт на правото на ЕС или вследствие на утвърденото от СЕО въз основа на принципа на лоялно сътрудничество общо задължение по санкциониране нарушенията на общностното право от държавите-членки, в това число и в случаите, когато правото на Съюза не предвижда изрично изискване за предприемане на санкционно въздействие. В анализа акцент е поставен върху изясняването на основните елементи на санкционния режим в правото на ЕС(т.1), върху изясняването на видовете санкции (т.2) и върху определянето природата на общностните санкции (т.3).

II. Признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция

Въпросът за съществуването на компетентност на ЕО да налага на държавите-членки инкриминирането на определени нарушения на общностното право, дълго време не намира ясен отговор в рамките на уредбата на санкционния режим на Общността. Въпреки, че дълго време доминира разбирането, че ЕО не разполага с компетентност да обвързва пряко държавите-членки с налагането на наказателни санкции, той бива поставен с нова сила през 90-те години. Ролята на катализатор затова изигра необходимостта от ефективна защита финансовите интереси на Общността. Защитавайки тезата, че ЕО разполага с компетентността да приема наказателноправни мерки, гарантиращи ефективното прилагане на общностното право, Комисията внася няколко предложения за директиви, обвързващи държавите-членки да инкриминират определени нарушения на правото на Общността. Предложените от Комисията мерки се основават на различията в националната санкционна уредба, които засягат ефективното прилагане на правото на ЕО, като по този начин обуславят нуждата от хармонизиране на санкционното въздействие и въвеждането на наказателноправни санкции. Именно във връзка с едно от тези предложения се стига и да изричното

признаване в практиката на СЕО на компетентността на интеграционната система да задължава държавите-членки да санкционират определени нарушения на общностното право по наказателноправен ред.

§1. Основи на наказателната компетентност на ЕО

Компетентността, с която разполага интеграционната система, е тази компетентност, която са й предоставили държавите-членки. До влизане в сила на Договора от Лисабон, в Учредителните договори на европейската интеграция не е налице изрична уредба относно предоставянето на компетентност в областта на наказателното право (т.1).

Тезата за наличието на компетентност на ЕО в областта на наказателното право започва прогресивно да си проправя път от началото на 90-те години. Налага се разбирането, че макар да не разполага с обща компетентност да приема подробна уредба на престъпните деяния, приложимите спрямо тях санкции и реда за тяхното наказване, ЕО може да задължава държавите-членки да разглеждат и наказват като престъпление определено поведение, една или друга форма на нарушаване на съществуваща правна уредба на Общността. Иначе казано – поставя се въпросът за съществуването на подразбираща се наказателната компетентност като измерение на друга предоставена компетентност на ЕО (т.2).

§2. Защитата на финансовите интереси на ЕО и признаването на наказателна компетентност на системата на европейска интеграция

Защитата на финансовите интереси на европейската интеграционна система е фактор от изключително значение в процеса на признаване на наказателноправна компетентност на ЕО. Необходимостта от ефективна реакция срещу посегателствата, засягащи финансовите интереси на системата, дълго време се явява основен катализатор по посока създаването на специална европейска уредба от наказателноправно естество, в това число, създаването на специални интеграционни органи на разследване и обвинение в случаите на престъпления, засягащи финансовите интереси на ЕС. С оглед на това предмет на анализ в дисертационния труд е както началната уредба на защитата финансовите интереси на ЕО (т.1), така и недостатъците на механизма за защита финансовите интереси на ЕО, които обуславят необходимостта от мерки на наказателноправна защита (т.2).

§3. Признаване на наказателна компетентност на ЕО

При липсата на изрично разрешение относно властта на системата на европейска интеграция да обвързва държавите-членки да преследват по наказателен ред определени нарушения на интеграционното право, отговорността за намирането на отговор на този повече от значим въпрос пада върху Съдът на Европейските общности. Верен на способността си да предприема смели разрешения по ключови за напредъка на европейската интеграция спорове, особено в моменти, когато политическите институции са неспособни да намерят изход от съответния спор, след провала на Европейската конституция и преди да влезе в сила Договора от Лисабон, Съдът в Люксембург признава в една повече от оригинална формула съществуването на наказателна компетентност на Европейската общност. В тази връзка са разгледани

решенията на Съда, в които се признава властта на системата на европейска интеграция да обвързва държавите-членки да преследват като престъпления определени нарушения на интеграционното право (т.1). Направен е подробен анализ на изведената в практиката на СЕО формула на компетентност (т.2).

§4. Комюнотаризирането на съдебното и полицейско сътрудничество по наказателноправни въпроси с Европейската конституция и Договора от Лисабон

Завършващата фаза на комюнотаризирането на европейската уредба в наказателната материя е свързана с генералната ревизия на Учредителните договори, която първоначално цели да осъществи Договорът за създаване на Конституция за Европа, а след това реализира Договорът от Лисабон. Предвид на това предмет на анализ е уредбата на наказателноправната проблематика в Договора за създаване на Конституция за Европа (т.1) и в Договора от Лисабон (т.2).

Дял II. Наказателната компетентност на ЕС след Договора от Лисабон

Договорът от Лисабон завършва комюнотаризирането на Пространството на свобода, сигурност и правосъдие и подчинява наказателната проблематика на общата интеграционна рамка. Новата редакция на Договорите урежда широка наказателната компетентност на европейската интеграционна система, като позволява ЕС да осъществява намеса както по отношение на различни аспекти на наказателното право и наказателния процес, така и да предприема други мерки на противодействие на престъпността, които не са непосредствена част от наказателното и наказателнопроцесуалното законодателство. Визираният дял на изследването е посветен на изясняването на отделните правомощия, които формират тази компетентност, също както и на реда и условията, в рамките на които тя следва да бъде упражнявана.

Глава I. Обща уредба на наказателната компетентност на Европейския съюз

За да се изясни материалният обхват на предоставената на ЕС наказателна компетентност, е необходимо от една страна да бъдат анализирани предвидените правомощия на Съюза да урежда различни въпроси на материалното и процесуалното наказателно право и да предприема други мерки на противодействие на престъпността, а от друга, правомощията в наказателната материя да бъдат поставени в рамките на общия режим на компетентността в правото на ЕС.

I. Материален обхват на наказателната компетентност на ЕС

Като формиращи наказателната компетентност на системата на европейска интеграция следва да се разглеждат всички правомощия, насочени към предотвратяване, разкриване, разследване и наказване на престъпни деяния. В

действителност такива са не само правомощията, които имат за предмет хармонизирането на елементи на материалното и процесуалното наказателно право, но и всички други правомощия, предоставени на Съюза с цел противодействие на определени форми на престъпно поведение, подобряване взаимодействието на националните органи, компетентни в борбата с престъпността и създаването на специализирани европейски органи с тази цел. Всички тези правомощия, независимо от различните конкретни въпроси, до които се отнасят, позволяват на Съюза да формира собствена наказателна политика и да установява общи правила относно различни форми на престъпно поведение, както и относно реда и условията на противодействие срещу тях.

§1. Компетентност на ЕС в материята на наказателното и наказателнопроцесуалното право

Ядрото на предоставената на европейската интеграционна система наказателна компетентност се формира от правомощията за приемане на обща уредба по определени въпроси на материалното и процесуалното наказателно право. Това са правомощията, които позволяват ЕС да хармонизира отделни аспекти на наказателното (т.1) и наказателнопроцесуалното законодателство (т.2).

§2.Други правомощия, формиращи наказателната компетентност на ЕС

Към полето на наказателната компетентност на Европейския съюз следва да бъдат отнесени и тези правомощия, предоставени на интеграционната система, които без да се отнасят пряко до наказателното право и наказателния процес, позволяват приемането на уредба и предприемането на действия, непосредствено свързани с противодействието на престъпността. Макар да не са основа за установяването на общи правила на наказателното законодателство и наказателното правораздаване, те позволяват приемането обща уредба, обективно свързана с наказателноправната система. Визираните правомощия имат за предмет противодействието на престъпността или отношения, които са обективно свързани с противодействието на престъпността и под определена форма се явяват необходима предпоставка или елемент от осъществяването на наказателното правораздаване. Като такива могат да бъдат разглеждани правомощията относно развитието на полицейско и съдебно сътрудничество (т.1), предотвратяването на престъпността (т.2) и защитата на финансовите интереси на ЕС (т.3).

II. Наказателната компетентност в рамките на правния режим на компетентността в правото на ЕС

За да се оцени проявлението, което може да има предоставената на европейската интеграционна система компетентност в наказателноправната област, следва да се има предвид уредбата, на която се подчинява разделянето на компетентността между държавите-членки и ЕС, също както и специфичните правила, приложими за конкретната категория компетентност, в която са поставени наказателното право, наказателния процес и свързаните с тях мерки.

§1.Наказателната компетентност и общите принципи на компетентността

В изясняването на това, което позволява като намеса на европейското ниво предоставената на ЕС наказателна компетентност, от определящо значение са както общите принципи в уредбата на компетентността, които обуславят определянето на точния обхват на предоставената компетентност (т.1), така и някои специфични правила, приложими за областите, поставени в режим на споделена компетентност (т.2).

§2. Особени правила по упражняване на наказателната компетентност на ЕС

В съответствие с утвърдения режим на компетентността в правото на ЕС, упражняването на предоставената на Съюза наказателна компетентност се подчинява на специфични условия, произтичащи от необходимостта да бъдат зачитани принципите на субсидиарност (т.1) и пропорционалност (т.2). Особено внимание следва да бъде обърнато и на едно специфично разрешения в областта на правосъдието и вътрешните работи - ограничаване намесата на ЕС с оглед зачитане задълженията на държавите-членки по поддържане на обществения ред и опазване на вътрешната сигурност (т.3), предвидено в чл. 72 ДФЕС.

Глава II. Ред и условия на упражняване на наказателната компетентност на ЕС

Прегледът на наказателната компетентност на европейската интеграционна система предполага да бъдат изяснени редът и условията на упражняване на тази компетентност. На първо място, следва да се анализира институционалната рамка, на която ще се подчинява предоставената на ЕС власт в противодействието на престъпността, също както и да бъдат изяснени конкретните правни инструменти, които Договорът установява с оглед на нейното проявление. На второ място, в прегледа на въпроса за реда и условията на упражняване на предоставената на Съюза власт в наказателната материя следва да бъде поставен акцент върху предвидените основни гаранции за законност, също както и върху установените конкретни форми на контрол, които трябва да осигурят правовостта на актовете и действията на ЕС за противодействие на престъпността.

I. Институционална уредба и правен инструментариум на упражняване наказателната компетентност на ЕС

В рамките на анализа на институционалната уредба предмет на анализ е редът на приемане на решения за упражняване на предоставената на ЕС власт в наказателната проблематика – общите правила, на които се подчинява процесът на решаване, правомощията, които имат основните институции, както и особените институционални разрешения, установени с оглед спецификата на разглежданата материя. Що се отнася до правния инструментариум, предмет на изследване са уредените особени органи на

ЕС, натоварени с определени правомощия в противодействието на престъпността, също както и източниците на правото, посредством които ще се осигури регулирането на предоставените в компетентност на ЕС отношения.

§1. Обща институционална рамка

В прегледа на общата институционална рамка изследването е фокусирано върху реда на приемане на решения (т.1), като особено внимание е обърнато на общите правила на приемане на решения (т.1.1.), ролята на националните парламенти (т.1.2.), „клаузата-спирачка“ по чл. 82(3) и 83(3) ДФЕС (т.1.3.), както и на предвидените разрешения на opting-out, диференциация и засилено сътрудничество (т.1.4). Осъществен е подробен анализ на правомощията, дадени на институциите на ЕС в наказателната материя (т.2).

§2. Специализирани органи в областта на противодействието на престъпността

Изследването на правния инструментариум, които следва да осигури прилагането на актовете, приети в израз на предоставената на ЕС наказателна компетентност, предполага да се изясни какви разрешения съдържа новата редакция на Договорите по отношение на вече съществуващите специализирани органи, които имат функции в наказателната материя (т.1), също както и да се анализират тези разрешения в първичното право, позволяващи създаването на нови европейски органи, натоварени със задачи от наказателно естество, в частност правната основа за евентуалното създаване на Европейска прокуратура (т.2). Особен акцент в тази връзка е поставен на общата уредба на европейското обвинение (т.2.1.) – процедура на създаване, компетентност на Европейската прокуратура, устройство и статут на бъдещия орган. Подробно са разгледани възможните решения относно приложимото право към разследванията на Европейската прокуратура(т.2.2), също както и относно това, как могат да бъдат уредени отношенията на Европейската прокуратура с други органи на европейско и национално равнище (т.2.3.)

§3.Правен инструментариум и прилагане на национално ниво

Да се анализират условията и редът на упражняване на наказателната компетентност на европейската интеграционна система, предполага да се изясни от една страна в какви актове ще бъдат въплътени нормативните разрешения, които Съюзът ще осъществява в израз на възложените му правомощия (т.1). На второ място, това изисква да се обърне внимание на мерките по прилагане на европейските актове, които следва да бъдат установени на национално ниво (т.2). В тази връзка в дисертационния труд се разглежда както възможността за приемане на директиви и регламенти в израз на наказателната компетентност на ЕС, така и предвиденият преходен период на запазване действието на приетите нормативни актове на Третия стълб.

II. Основни гаранции за законност при упражняване наказателната компетентност на ЕС

Упражняването на предоставената на европейската интеграционна система компетентност е свързано със зачитане на строги изисквания за законност, за спазването на които следи Съдът в Люксембург. Осъществяваният от Съда контрол протича в рамките на изрично предвидените в Договора производства. Не трябва да се забравя също, че същностна част от реда на съдебен контрол над приемането и прилагането на актовете на интеграционното право са националните съдилища. В рамките на установената на национално ниво система на съдебен контрол всеки национален юрисдикционен орган е длъжен да осигури прилагането на правото на ЕС съобразно общите принципи на прилагане правото на Съюза. Накрая, доколкото всички държави-членки на ЕС са и страни по ЕКПЧ, както и предвид предвиденото с Договора от Лисабон присъединяване на интеграционната система към Конвенцията, последна линия на контрол за правомерното упражняване на предоставената на ЕС власт в наказателната проблематика ще се явява Съдът в Страсбург.

§1. Защита правата на човека в правото на ЕС

Съществен елемент, обуславящ законността на упражняването на предоставената на европейската интеграционна система наказателна компетентност, е зачитането на гарантираните в правото на ЕС основни права. Нещо повече, именно предоставянето на ефективни гаранции за зачитане на тези права се явява един факторите, които допринасят за комюнотаризирането на Третия стълб и включването на разглежданата проблематика в общата интеграционна рамка. В тази връзка от особено значение са както общата рамка на защитата на основните права в правото на ЕС (т.1), гарантираните в правния ред на европейската интеграция права на човека, които имат непосредствено отношение към наказателната проблематика (т.2), така и правото на защита на личните данни, с оглед зачитането на което в правния ред на ЕС съществуват специфични гаранции (т.3).

§2. Контрол над упражняването на наказателната компетентност на ЕС и над прилагането на приетите от Съюза актове

След подчиняването на наказателноправната материя на общата интеграционна уредба над приемането и прилагането на актове на правото на ЕС в тази материя ще може да се осъществява юрисдикционнен контрол по общия ред пред Съда на ЕС (т.1), а що се отнася до прилагането на уредбата – пред националните съдилища и ЕСПЧ (т.2). Особен акцент в този порядък следва да бъде поставен в развитата от Съда в Страсбург практиката на непряк контрол над последиците от актовете на правото на ЕС в държавите-членки (т.2.2.1) и върху възможностите, които разкрива предвиденото присъединяване на ЕС към ЕКПЧ (т.2.2.2).

Заключение

Дисертационният труд завършва със заключение, в което се декларира оригиналността на разработката и се обобщават резултатите, постигнати в нея.

III. Публикации в материята на дисертационния труд

1. ’’Процесът на европейска интеграция и развитието на общо европейско наказателноправно пространство’’, в Атанас Семов (съст.), Правната система на ЕС и САЩ, Институт по европейско право/USAID, София, 2007.
2. ”Защитата на основните права в правото на ЕС”, в Атанас Семов (съст.), „Европейският съюз като правова общност“, Университетско издателство, София, 2007.
3. ”Развитието на европейската интеграция и изграждането на общо наказателнорпавно пространство в Европа, в Ингрид Шикова (съст.), „Заедно в Европа“, Сборник статии от конференцията по повод 50 годишнината от подписването на Римските договори, Представителство на Европейската комисия в България, София, 2007.
4. „Договорът от Лисабон – какви решения за правосъдието и вътрешните работи“, в Атанас Семов, Иван Боев (съст.), „Договорът от Лисабон – една (не)довършена реформа?”, Университетско издателство, София, 2008.
5. „Договорът от Лисабон – основни промени в първичното право на ЕС”, в Атанас Семов, Христо Христев (съст.), „Договор от Лисабон – Коментар”, София, Университетско издателство,София, 2009.
6. ”Присъединяването на България към Шенгенската система – правни аспекти” , Политики, 10/2010, Институт „Отворено общество“,София, 2010.
7. The Implementation of the Services Directive in the Republic of Bulgaria, in U. Stelkens, W. Weiss, Implementation of the Services Directive, Asser Press, The Hague, 2011.
8. „Договорът от Лисабон – нова епоха в защитата на основните права в правото на Европейския съюз“, в Снежана Начева (съст.), „Европейският съюз след Лисабонския договор – по-близо до гражданите“, СЮБ/Издателство „Фенея“, София, 2011.